Clare bewijsinghe
Dat d'Antichrist terstondt naer den doot der Apostolen beghonst heeft in der Kercke Christi te regneren / ende dat daerom alle de Concilien ende Boecken der oudt-Vaderen / die vander tijdt der Apostolen af ghehouden ende gheschreuen syn / met veelderhande Antichristische dolinghen besmet syn: Ja oock het seer vermaerde concilium ghehouden tot Nicenen / int Jaer. 328. wiens leelijcke fauten wt der Kerckelijcke Historie verhaelt worden.

Dit alles tot dien eynde / op dat wy den Antichrist met allen zijnen aenhanck te beter leeren kennen / ende inde religie/alle Concilien ende oudt-Vaderen vergeten hebbende/ ons alleenlijck houden aen de leere Christi/der Propheeten ende Apostolen.

door

Erasmum Johannis.

1. Johan 4.a/1.
Beproeft die Gheesten of sy wt Godt zijn.

Gal. 4.b/16.
Ben ick dan/de waerheyt segghende/uwe Vyandt gheworden.

Ghedruckt int Jaer. 1584.

Clare bewijsinghe dat d'Antichrist terstondt naer den doodt der Apostolen begonst heeft/in die Kercke Christi te regneren.

Van al het ghene dat naer
den tijt der Apostolen tot den eynde
des Werelts soude gheschieden/ Is sonder twij-
fel het Rijck des Antichrists met zijn beghinsel/
hoochste fleur ende onderghanck/niet het minste:
het welcke daer wt te verstaen is/dat hier van niet
aen eē/maer aen vele plaetsen der Heyliger schrift
ghelesen worden/veelderhande prophetijen/daer door Godt zijne ghe-
ghemeynte heeft laten waerschouwen / voor het toecomende onweder/.
daer van de Antichist soude den Authuer zijn. Ende al ist dat in het oudt
ende nieu Testamendt vele passagien ghelesen werden/daerinne dat ons
de Antichrist wordt afghebeeldet: nochtans ghescshiedt dit selue princi-
palijck inden brieuen des hoochverlichten Apostels Pauli / ende int
Boeck der openbaringhe Johannis/ waer wt wy ten eersten verstaen/
den grooten grouwel des Antichrists/welcken hy soude inder Kercken
aenrechten: Want Paulus segt/ 2. Thessalonicensen.2.v.4. dat hy hem
seluen verheffen soude bouen al dat Godt oft Godts dienst ghenoempt
wert/so dat hy,/ als oft hy Godt waer/sitten soude indē Tempel Godts/
hem seluen wtgeuende voor Godt: Met welcke woorden Paulus claer-
lijck te verstaen gheeft/ dat de' Antichrist die Christelijcke religie ghe-
heel soude te niete maecken ende met voeten treden/alsoo dat niet ghe-
sonts daer van soude ouerblijuen. Daerom sie ic niet hoe het bestaen can
met der leere Pauli/dat sommige principale leeraers van onser Kercken/
opentlijc in hare Boecken doruen schrijuē/dat het fondamēt vande Chri-
stelijcke religie is gheheel gebleuen onder die Roomsche Kercke/ eñ dat
daerom wt der seluer so veel te lichter het rijcke Christi wederōme mach
opgetimmert werden. Voorwaer is de Antichrist soo vroom/dat hy het
fondamēt der Christelijcker religie geheel eñ gātsch onderhout/so heeft
hem Paulus de Apostel al te leelick ghemaeckt inden verhaelden brief.
Ten tweeden betuycht Paulus dat de Antichrist zijne valsche ongod-
delijcke leere ende Godts dienst beuestighen soude/met duyuelsche ende

loeghenachtighe wonderteeckenen/ dat als die reyne ende suyuere leere des Euangelij door Goddelijcke mirakelen ende wonderteeckenen van Christo ende den Apostolen was beuesticht/ alsoo soude den Antichrist syne Anthichristische lenghenen door valsche ende bedrighelijcke teeckenen ende mirakelen/ by den ghenen die verloren ghaen/ crachtich verseghelen. Ten derden verhaelt Paulus die oorsaecke/ waerom Godt den Anthichrist soo groote macht ende ghewelt ghegeuen heeft/ om alle dese grouwelen inde gheheele Werelt in te voeren/ ende eenen ontallicken hoop des Menschelijcken ghesláchts inden eeuwighen doot ende verdoemenisse te werpen/ Namelijck/ tot straffe der ondanckbaerheydt des Wereldts/ teghen het Euangelium des Coninckrijcx Godts/ het welcke door den Apostolen int gheheele des Wereldts ghepredickt was. Ten vierden profeteerdt Paulus claerlijck vanden onderghanck des Anthichrists/ wanneer hy seydt/ dat die Heer hem sal verdoen/ door den Adem zijns monts/ ende met der verschijninghe synder toecoemste te niete maken/ daer wt wy verstaen / dat Christus door het gheestelijck Sweerdt zijns woordts den Anthichrist sal beuechten/ ende hem met syne grouwelen in aller werelt bekent maecken/ dat ghelijck hy die heele Wereldt veruoert ende bedroghen heeft/ oock alsoo in die geheele Werelt bekent ende te schande werde. Maer daer sullen altijt eenighe ouerblijuen die hem aenhanghen/ die eyndelijck oock door die toecoemste Jesu Christi sullen vernielt/ ende met allen den Goddeloosen inden brandenden poel verstooten ende wech ghewo rpen worden. Dese ende diergelijcke puncten meer werden ons in den brieuen Pauli vanden Anthichrist wtgeleyt ende verclaert.

Maer ouermits die selue niet onbekendt en zijn / ende die gheleerde daer van int langhe ghedisputeert hebben/ soo is mijn voornemen in dit Schrift alleenlijck van het eerste beginsel des Anthichrists te spreecken/ om dat daer van/ naer mijn ghevoelen / tot noch toe niet voortghebracht en is/ waer door dit punct ghenoechsaemlijck wtghelecht ende verclaert zijn mochte : Want gheleerde Mannen het beghinsel des Antichrists (so als my dunckt) vele later beghinnen/ als het hoorde begonst te worden/ Namelijck van die tijt af/ als die Roomsche Pausen van die Roomsche Keyseren volle macht ende heerschappie ouer alle andere Kercken vercreghen hadden/ het welcke gheschiet is ontrent ses hondert Jaren/ naer die gheboorte Christi/ wanneer Keyser Phocas / den Roomschen Paus Bonifacio den derden/ den tijtel eenes generalen ē algemeynen Bisschops heeft ghegeuen. Van deser tijdt af segghe ick/ nemen onse geleerden ghemeynlijck het beghinsel des Antichrists/ daerom sy oock die

Concilien

Concilien die voor desen tijt vergadert zijn gheweest/in ghrooter weer-
den houden/want sy naer malcanderen tellen ses generale Concilien die
welcke sy soo wel als die Roomsche kercke oprecht ende Christelijck te
zijn bekennen/daer van het eerste is/het Concilium tot Nicenen gehou-
den int Jaer.328. Het tweede tot Constantinopel int Jaer.385.
Het derde tot Epheso int Jaer.436. Het vierde tot Chalcedon int
Jaer.455. Het vijfde tot Constantinopel int Jaer.552. Het seste/oock tot
Constantinopel int Jaer.680. Dese ende dierghelijcke Concilien / die
ontrent ses hondert Jaer achter een gheuolghet zijn/na den doot der A-
postelen/houden onse gheleerden in grooter reputatie: ende wanneer sy
van het Christelijcke ghelooue spreecken/bekennen sy dat selue veruatet
te syn inder Heyligher Schrift/ende inden Symbolen deser verhaelden
Concilien: Ja sy doruen segghen dat die Christelijcke leere daerin als in
corten sommen begrepen sy / waermede sy dan ghenoechsaem te ken-
nen gheuen/dat sy niet en gheloouen dat de Anthichrist in de eerste ses
hondert Jaren in der kercke Christi soude gheregneerdt / ende het licht
der Goddelijcker Waerheyt in duysternisse verkeerdt hebben/ wt welc-
ke onghesondeerde opinie niet goets /maer veel quaets / spruytende is.
Want ouermits wy dit gevoelen hebben/als soude die leer des Euange-
lij eennige hondert Jaer/naer den tijt der Apostolen/reyn eñ onbevleckt
inde sichtbare kercke onderhouden zijn/soo laten wy ons des te lichter o-
uer reden/door die oude Concilien ende oudt Vaders/meynende niet een
slecht argument te hebben/om de leere ende tghelooue onser kercken te
versterckcn/ende den Ketters den mondt te stoppen / wanneer wy wt
den Concilien ende oudtuaderen eenige ghetuyghenissen weten te voor-
schijn te brenghen/niet aenmerckende dat de Antichrist in allen den ou-
den Concilien machtich gheregneerdt / ende in allen den Boecken der
Outvaderen zijn oncruyt gesaeyet heeft/ende daerom lichtelijck geschie-
den kan/dat wy altemets het oncruyt voor goede Tarwe/ende die leere
des Anthichristis voor de leere Christi omhelsen ende aennemen. Dit
selue is het perickel ende groote quaedt/daer wt spruytende/dat wy het
beginsel des Antichristischen rijcks/tot noch toe niet grondelijck onder
socht/ende niet genoechsaemlijck aengemerckt en hebben/daer doch de
genadenrijcke tijt den welcken wy door Godts genade beleeft hebben/
dit selue vervoorderdt/ dat wy deser saecke wel naerstelijck naedencken/
ende die ghene die ons met hare gauen ende kennisse/daermede sy God
verlicht heeft/begeeren te dienen/niet terstont als Ketters verdoemen/
maer achteruolghende het ghebot Christi ende der Apostolen/die geer-
sten beproeuen/of sy wt Godt zijn. Is daer yemandt die wt Godt is/eñ

het

het ghene dat hy drijft / wt Godts Woordt grondelijck kan bewijſen/ wy behooren hem niet te verſtooten/ſo verre wy anders Godt ende de Waerheydt meer beminnen als ons eyghen aenſien by den Menſchen. Iſt oock ſaecke dat yemandt eenighe quade opinie voortbringht / ende hem nochtans roemdt eenen goeden Gheeſt te zijn / wy behooren ons oock teghen den ſeluen /als vroome Chriſtenen ende oprechte dienaers Chriſti de draghen / ende naer het ghebodt Pauli/2.Thimotheum.2.v. 24.vriendelijck zijn teghen een yeghelijcken/ die quade verdraghen/en-de de teghenſtaen/ met aller ſachtmoedicheydt onderwijſen. Syn ande-re ongheſchickt ende opghebiaſen/wy behooren haer exempel niet naer te volghen/maer ghelijck wy bekennen meer rechte kennis van Godt eñ der Chriſtelijcker religie te hebben als andere/alſo behooren wy oock in alle Chriſtelijcke deuchden volmaeckter te ſyn/op dat die tegenſtaen/ ſo wel door onſe ghoede exempel ende wandel/als door bewijſinghe der Waerheyt moghen van haer dolinghen afghetrocken/ende op den wech der Waerheydt ghebracht worden.

Om dan onſe gevoelen van dit ſtuck allen vromen ende onpartijdigen te kennen te gheuen/ſoo verſaecke ick niet dat het Rijck des Antichriſts tot dier tijt hooch gheclommen is / doe die Roomſche Pauſen de heer-ſchappie ouer alle andere kercken vercregen/ ende dat die Kercke Chri-ſti daer door noch meer bedwonghen is gheweeſt. Maer dat de Anti-chriſt aldereerſt tot dier tijt ſoude beghoſt hebben te regueren / ende de ſuyuere leere Chriſti ende der Apoſtolen te veronreynigen/dat ſelue ſtae ick gantſch niet toe/maer ick bekenne daerentegen/dat gelijck de Room-ſche Monarchie vele ſware Crijch eñ Oorloghen heeft moeten voeren/ ende vele Volcken ende Coninckrijcken met gewapender hant ouerwel-dighen/eer ſy de heerſchappie des geheelen werelts aen haer ghebracht heeft/dat alſoo oock deſe tweeden Roomſchen Monarch de Anthichriſt/ hem langhe te voren heeft moeten den wech bereyden / tot de opperſte macht ende gheweldt die hy tot zijnder tijdt vercreghen heeft/ ende den eenen Artijckel der Chriſtelijcker leere na den anderen vervalſchen/ ende onder die voeten treden / eer hy die gheheele Chriſtelijcke religie heeft konnen ouerweldighen. Soo ſegghe ick dan vrye wt/dat het be-ginſel des Antichriſts ſtracks ghevolcht is na den doodt der Apoſtolen/ ende dat die Sathan terſtont beghonſt heeft de reyne ende ſuyuere lee-re Chriſti ende der Apoſtolen met Antichriſtiſchen dolingen te beſmet-ten/ende het licht des Euangelij met Pauſſelijcken leeringhen te ver-duyſteren:ende dat ons daerom ſuſpect zijn ſullen alle de Concilien ende Schriften der Outuaderen/die den gheheelen tijdt af vanden doodt der

Apostolen gehouden oft gheschreuen zijn. Hier in is dan het verschil ge-
tegen/namelijck dat andere meenen/als soude de Antichrist eenige hon-
dert Jaren nae den doodt der Apostolen gheuolghet zijn/ ende dat de
kercke Christi eenige hondert Jaren suyuer ende reyn gebleuen waer:
daer tegen ick geuoele/dat terstont na den doot der Apostolen die leere
Christi ende des heyligen Euangelij merckelijc begonst heeft door den
Antichrist vervalscht te worden. Maer ouermits dit selue ghevoelen
sonder twijfel vele tegenspreeckens hebben sal/ so sullen wy goede ende
bestandighe redenen voortbrenghen/ daermede wy den verstandighen
ende onpartijdighen verhopen in dit stuck ghenoech te doen.

Dat ick het dan daer voor houde/dat het beghinsel des Antichristis te
maecken is/stracx na den doot der Apostolen/daer toe bewegen my de-
se twee argumenten. Ten eersten het getuygenisse des Apostels Pauli.
Ten tweeden de staet der kercken die stracx gheuolcht is naer den Apo-
postolen/van welcke twee argumenten wy na den anderen/ soo veel
noodich/ sullen spreecken. Wat aengaet het getuyghenisse des Apostels
Pauli/ daer van lesen wy 2. Thessaloni. 2. v. 7. daer Paulus seydt dat de
Antichrist al ghereet tot dier tijt gewrocht heeft de verborgentheyt der
ongerechticheyt: welcke woorden Pauli/Caluinus selue also verclaerdt
dat de Antichrist alrede ten tijden Pauli eñ anderer Apostolen heyme-
lijck begonst heeft tfondament te legghen synes afgodischen rijcx/ daer
op hy naemaels soude timmeren ende synen geheelen Paleys stellen/ge-
lijck het gheschiet is. Soo wil ons dan Paulus de Apostel leeren/dat die
Antichrist eene dolinge na der anderen in die algemeyne kercken Chri-
sti soude inuoeren/tot dat hy die Christelijcke Religie geheelijck veron-
reynicht ende alle rechte kennisse te niet gemaect eñ wech genomen sou-
de hebben/daer wt wy claerlijck verstaen/ van waer Paulus de Apostel
het beginsel des Antichristis gemaect heeft/te wetē/niet van desen oft vã
dien Roomschē Paus/ooc niet vele hondert Jarē naer die geboorte Chri-
sti/maer van dier tijt aen daer in hy eñ de andere Apostolē leefdē. Maer
ouermidts dit selue ghetuygenisse Pauli hel eñ claer is/ eñ geene langer
wtlegginge van doen en heeft/so keerē wy ons tot het tweede argumēt/
het welcke met meerder woordē moet wtgelecht ende verclaert werden.

Wanneer wy dan willen neerstelijck ondersoeckē den Staet der kerc-
ken Christi/die daer gheuolcht is na den doodt der Apostolen/wy sullen
daer wt verstaen/ dat de Antichrist vroech beghonst heeft zijn zaedt te
saeyen/ ende de kercke met alderhande superstitien te ouervallen. Hier
toe dient ten eersten het beghinsel der Cloosteren/welcke niet het min-
ste deel en zijn der Roomscher kercken. Daer van lesen wy in Eusebio.

int tweede Boeck int 16. Capit. daer hy wt Philone eenen ouden Schrijventen die ten tijden Christi ende der Apostolen gheleeft heeft/ verhaelt van het beghinsel des Clooster leuens/ te weten/ dat al schoon ter Apostolen tijden/ aen alle lustighe plaetsen ende contreyen des ghcheelen Wereldts/ soo wel onder den Barbaren als Griecken/ zijn huysen ghetimmert gheweest/ die monasteria int Griecx ghenoempt worden/ daer in groote mennichte soo wel van Vrouwen als van Mannen verghadert zijn/ die welcke haer met gheen andere saecken becommert hebben/ dan met der heyligher Schrift/ doch meer volghende de allegorien der seluer als den eenvoudighen verstandt/ hier beneffens hebben sy een strenghe leuen gheuoert/ met vele vasten/ alsoo oock dat sy nemmermeer gheten of ghedroncken en hebben voor den auondt/ die besorginghe des lichaems niet weerdich achtende bp daghe te gheschieden: Sommighe hebben wel vijf of ses daghen vervolghens haer van alle spijse en̄ dranck onthouden/ om dat sy soo neerstich waren Gode/ na harer wyse/ te dienen: oock vele van henlieden hebben haer onthouden van het houwelijck haer leuen lanck. Wt dese beschrijuinge is wel te doorsien / dat de Sathan alderley superstitien vroech begonst heeft in te voerē. Want of wel sommighe gheweest zijn/ die wt eenen oprechten ende Christelijcken yuer haer tot alsulcken staedt begheuen hebben/ om bequamer te zijn Gode te dienen/ nochtans is het seer te vreesen/ dat die meeste deel door superstitien hier toe beweecht is geweest/ ghelijck het dan gemeenlijck niet suyuer ende reyn is/ het ghene daer aen den ghrooten hoop der Menschen een sonderlijck welbehaghen heeft. Oock is hier wt ghesproten de verachtinghe des houwelijcken staets ende huys regiments/ ende vele zijn in de schadelijcke dolinghe gheuallen/ als conde men Godt niet recht dienen/ men moste dan in een Clooster gaen/ ende seecker reghel ende orden om te leuen/ naeruolghen. Soo heeft dan het Monnick ende Bagijne leuen/ al schoon begonst tē tijden der Apostolen/ van waer af het meer ende meer heeft d'ouerhandt ghenomen/ tot dat het eyndelijck bouen alle maten groot ende machtich is ghewo rden.

Maer voor allen hebben wy wt den Schriftē der oudtvaderen en̄ wt den Concilien aen te mercken/ den staet der kercken die daer geuolcht is naer den tijden der Apostolen: daerom wy int corte sullen verhalen/ seeckere poincten/ wt den Outuaderē/ een na den ander/ om daermede te bethoonen/ dat de suyuere leere Christi ende der Apostolen niet eenige hondert Jaren achter een/ inder kercke onderhouden/ maer seer haestelijck met Menschelijcken traditien ende Antichristische dolingen vermengt sy gheweest. Daer is onder alle den Vaderen daer van wy eenige schriften

ten

ten hebben/geen ouder als Ignatius/die gefloreert heeft int Jaer Christi 90. als Johannes de Apostel noch leefde, Dese Ignatius ost hy wel een vroom ende Godsalich Leeraer der Kercken gheweest sy/ nochtans sietmen wt zijnen Brieuen die hy ghedicht ende achterghelaten heeft (daer van ooc Eusebius verhaelt int derde boeck int 30. Capit) dat die Kercke tot synder tijt/ al schoon begonst heeft met eenige menschelijcke instellingen beswaert te worden/want hy inden brief totten Philippensen verhaelt vant vasten der veertich dagen voor paesschen / en vermaent sy tot onderhoudinghe van dese/om dat het na het exempel Christi is inghestelt geweest/waer wt wy te mercken hebben/dat der papisten vasten niet weynich/maer veel hondert Jaren inder kercke gheweest sy: Oock heeft het Nachtmael des Heeren beghonst verandert te worden/in een sacrificie ende offerhande/ want Ignatius inden brief geschreuen tot die van Smyrna onder anderē seyt: Non licet sine episcopo baptisare, neque offerre, neque sacrificium immolare: Dese dolinghe is van Jaer tot Jaere stercker gheworden / ghelijck sy noch hedendaechs stijf ende vast onderhouden wordt van de Roomsche kercke in haerlieden misse, Ooc verheft Ignatius bouen maten het aensien der Bisschoppen/ sonderling inden verhaelden brief daer hy aldus seyt: Episcopus est honorandus vt Princeps sacerdotum referens imaginem dei propter principatum, & imaginem Christi propter sacerdotium: Dat is te seggen / den bisschop is te vereeren als een ouerste der Priesteren/ dragēde het beelde Gods om der heerschappije: en het beelde Christi om des Priesterlijcken ampts wille. Hier wt schijnt wel claer dat tē tijdē Ignatij/de bisschoppē begost hebben te Regeerē ouer de andere dienaren der kerckē/ die nochtans so wel Gods woort vercondichdē als de bisschoppē, Wāneer de Apostel Paulus in synen brieuen spreect van den bisschoppen/verstaet hy daer door eenē yegelicken dienaer Christi/ en verheft eenen niet bouen den anderen, So was dan dese heerschappije der bisschoppen/niet van Christo en synen Apostolen ingestelt/maer de Satan heeft onder eenen heyligen schijn de Autoriteyt der bisschoppen vroech willē verheffen/op dat hy door haer groot aensiē tot synē voornemē lichtelicker gerakē mochte/ gelijc dan ooc de staet der kerckē/die daer naer geuolget is/genoechsaem wt wijset / dat geen dinck der kercken Christi meer schadens toegeuoecht heeft/dā de seer groote autoriteyt en heerschappije der kerckē dienarē, Also verstaē wy dat tē tijdē Ignatij/eenige misbruyckē inde gemeynte syn ingeuoert/die vā jaer tot jaer syn gewassen en gemeerdert.

Naer Ignatio / volgen twee andere outvaderen die in onse kercke in

grooter reputatie ghehouden worden/als namelijck Justinus martyr/ die ontrent int Jaer 150. ghefloreert heeft/ende Ireneus int Jaer 180. Wt deser outvaders schriften/so verre men neerstelijck ondersoeckt/is wel af te nemen/dat in soo corten tijt die suyvere leere des Evangheliji merckelijck is verdonckert geworde/om het welcke te bewijsen/sal ick eenighe quade dolinghen wt den schriften deser oudtvaderen voorstellen/daermede sy ende de kercke tot harer tijt syn besmet gheweest. Ten eersten hebben sy den hoochnodighen artikel van der verdorvenheydt der menschelicker natuer niet wel verstaen/want Justinus (Quæstione 8.& 103.& in oratione ad Antoninum pium) ende Ireneus (Libro 4. Capite 72) spreken niet anders vanden menschen/als of hy noch stonde ende niet gheuallen en waere. Justinus seyt wtdruckelijck dat een mensche sondighet/en gheschiede niet om dat hy soo onvermoghen is van natueren/maer dat hy het goede niet en wil doen/het welcke hy nochtans wel doen conde/wanneer hy slechts wilde: Ja dat Godt niet sy een oorsaecke dat wy ghoet ende vroom syn/maer onsen vryen wille. Ireneus concludeert wt allen dien gheboden daer door int oude ende nieuwe Testament ons ghebodenwerdt/het goede te doen ende het quade te laten/dat het al in des menschen cracht ende mogentheydt staet/om dit selue te doen ende te laten/meynende dat anders alle dese gheboden te vergheefs syn souden. Dit selue is niet een slechte erreur in desen ouden vadere/niet alleen strydende tegen die heylige Goddelicke Schrift/die daer leert dat die mensche der gherechticheyt gheheel ghestorven ende tot allen goede onbequaem is/maer hier wt/als wt eene fonteyne vloyen vele andere quade ende schadelijcke dolinghen. Oock wert hier door soo wel die ghenade Godts als die weldaden Christi merckelijck verduystert. Ende overmits dese verdolde opinie van dese oudtvaders voortghebracht/noch heden daechs in die Roomsche kercke neerstelijck onderhouden wordt/is hier wt wel te doorsien dat de Antichristische dolinghen al ghereet tot dier tyt in der kercke ghereg-neert hebben/ende dat daerom het beghinsel des Antichrists niet eenighe hondert Jaren naer t'overlijden der Apostelen te soecken en is. Ten tweeden seyt Justinus (In oratione ad Antoninum pium) dat Godt te vooren ghesien heeft/dat daer somminghe syn souden die haer souden bekeeren ende salich werden. Soo is dan Justinus oock in dese Pauslijck erreure ghesteken/namelijck dat Godt alleenlijck te vooren ghesien heeft welcke haer souden bekeeren/als of Godt selfs niet de eenighe autheur en waere des gheloofs ende der bekeeringhe/ ja van allen goeden ghedachten in ons/als Paulus leerdt 2. Corinth. 3.

Philip.

Philip.2. Ten derden betuycht Ireneus (Libro 4. Capite 31) dat het
volck Godts / in het oude Testament/aen den daghe des oordeels sal
reeckenschap gheuen van den wterlijcken wercken/maer de Christe-
nen int nieuwe Testament soo wel van den wterlijcken wercken / als
van alle woorden ende ghedachten. Hiermede gheeft hy dan te kennen
dat Christus een ander ende volcomender wet gheleert heeft / als die
Wedt GODTS was int Oude Testamendt/ende dat die Wedt
GODTS alleenlijck heysscht die wterlijcke ghehoorsaemheydt/
twelcke oock niet een slechte dolinghe is. Ten vierden seyt Justinus in
die selfste oratie / dat inden Doop vergheuen worden die voorledene
sonden/als of den doop niet en waere een eeuwich ghenaeden verbont
dat Godt met ons maeckt/daer door wy altoos ende in onse ghantsche
leuen verseckert worden van die ghenadighe vergheuinghe der sonden/
soo wel voor als naer den doop. Dese dolinghe is noch hedensdaechs
in die Roomsche kercke. Ten vijfsten aenmercken wy wt Justino dat
oock te syner tijt die heylighe doope met menschelijcken Insettinghen
al seer beswaert is gheweest/want eer ymandt ghedoopt wordt / moste
hy met olie bestreecken/ende naer den Doop met salue ghesaluet wer-
den/daer van noch Christus noch die Apostelen yet gheboden en heb-
ben (Iustinus quæstione 137.) so syn dan de misbruycken des doopsels
inder Roomsche Kercke niet nieu / maer by naer 1500. Jaeren oudt.
Ten sesten was oock het nachtmael niet aller dinck vry van der onrey-
nicheydt/ dewijl sy beneffens tbroot ende wijn oock water ghebruyckt
hebben/als te sien is in de selue oratie Justini. Ja het was oock in een
offerhande verandert/ende den offerhanden des ouden Testaments ge-
lijck ghestelt/als te sien is wt Irenei. 4. boeck. 32. Capittel. Ten seuen-
sten betuycht Justinus in de voorghenoemde oratie/dat de ghene die
oyt nae het licht der natueren gheleeft hebben onder alle heydenen/al
Christenen geweest syn. Ten lestē/heeft de Roomsche kercke al schoon
tot dier tijt alle andere kercken beghost voorghetrocken te worden / ge-
lijck wt dese woorden Irenei (Libro 3. Capite 3) te verstaen is : Ad
Romanam ecclesiam propter potentiorem principalitatem ne-
cesse est omnem ecclesiam conuenire, hoc est, eos qui sunt vbi-
que fideles. waerwt wy sien / dat de Satan al vroech beghonst heeft
den stoel der Roomscher kercken te verheffen ende de opinie van haere
hoocheyt inder menschen herten te planten/door die welcke hy tot syn-
der tijt de kercke gantsch vernielen soude. Meer andere dolingen soudē
wt dese voornoemde out Vaders connen verghadert werden / wanneer
dat selue noodich waer, dese zijn tot onsen propooste ghenoech/om daer

voor te bewijſen dat die reyne Leere des Euangelij terſtondt nae den tijt der Apoſtolen met Pauſche dolinghen grouwelijck verduyſtert is geweeſt/want ouermits Juſtinus eñ Ireneus twee principale leeraers der kercken ſynde/nochtans in ſommige voornamelijcke articulen der Chriſtelijcker leere groffelijck ghedoolt hebben/kan daer wt lichtelijck afghenomen worden/hoedanige dat de ſtaet der kercken te haerder tijt gheweeſt ſy/ende wat voor kenniſſe de onuerſtandighe leecken gehadt hebben. Dewijle oock deſe twee Vaders niet langhe gheuolghet zijn nae den tijdt der Apoſtolen / ende nochtans met leelijcke Vlecken der Roomſcher Kercken beſmet zijn ,wat ſalt dan wel gheweeſt zijn met den nauolghenden/ die voorder af zijn/van den tijden Chriſti ende der Apoſtolen.

Voorts int Jaer Chriſti 190. heeftmen wederomme begonſt te kijuen/veel bitterder als te voren/vandẽ tijt op welcke men Paeſſchẽ houden ſoude. Want ſommige wilden dit feeſt ghehouden hebben na Jodiſcher wijſe/ſommige op dien dach als Chriſtus verreſen was. Oock was het geſchil onder haerlieden van het getal der daghen/daer in men vaſten ſoude:ſommighe wilden eenen dach/ſommige twee/ſommighe veertich daghen naer het exempel Chriſti / als dit ſelue Euſebius betuycht(libro 5. Capit. 24.) Hier ouer zijn vele ende diuerſche Concilien ghehouden geweeſt. Victor die Roomſche Biſſchop/heeft gebannẽ alle de ghenen die het Paeſſche feeſt niet hebben willen vieren naer Jodiſcher gewoonheyt. hier wt is eenſdeels af te nemẽ/de conditie der ouden Kercken/ouermits die voorneemſte Biſſchoppen ende regeerders der Kercken/ onder een ſoo heftichlijck gekeuen hebben / van een ſake daer aen ſoo weynich gheleghen was.

Hier naer volget Tertullianus die alder oudtſte onder de latijnſche Schrijbenten/die welcke geleeft heeft ontrent twee hondert Jaer naer Chriſti geboorte/wanneer de mẽſchelijcke inſettingẽ noch meer douerhant genomẽ hadden als te voren/gelijc dit ſelue wt Tertulliani boecken aengemerct kan wordẽ. Wy hebben te voren verhaelt/dat tẽ tijden Juſtini/int Jaer 150. de olie ende ſalue tot den doope al ſchoon gecomen was. Tertullianus betuycht/dat tot zijnder tijt den gedoopten bouen dien plach gegeuen te worden/melck eñ honich : hy betuycht oock dat te ſyner tijt die gewoontheyt der kercken was Jaerlicx offerhande te doen voor den dooden. Item dat de Chriſtenen voor een daghelijcks gebruyck hebben gehadt/haer met een cruys te ſegenen/wanneer ſy wt den huyſe gingen oft weder thuys quamen/wanneer ſy haer cleederen oft ſchoenen aendeden/wanneer ſy opſtonden of nederſatẽ/ eñ alſo niet

deden

dedē zōder dese segeninge des cruyces. Dit alles verhaelt Tertullianus int boec de corona militis. Overmits dā dese leelijcke superstitiē niet een cleen stuck zijn van het Pausdom/ende nochtans so vroech begonst hebbē/so is hier wt wel te bemerckē/dat al doe schoon Antichrist machtich regneerde. So dan de kercke alrede voor veerthien hondert iaren met desen misbruycken beswaert is geweest/so moet sy sonder twijfel in den navolgende Jaren veel meer onderdruct geweest zijn/gemerct die superstitien van Jaer tot Jaer toe ende niet afghenomen hebben.

Alsmen getelt heeft 328. ten tijden des Conciliums tot Nicenen/hoe veel lichts de kercke als doen gehadt hebbe/is onder anderen te doorsiē/wt die Historie van Helena de moeder Constantini/daervan Theodoretus verhaelt int eerste boeck 18. Capit. ende Sozomenes int 2. boeck/ int 1. Cap/te weten/dat sy is opgereyst naer Jerusalem/om al daer het cruys Christi te soecken: ende als sy hiermede besich was/ heeft sy eyndelijck drie cruycen ghevonden/daer aen Christus met die twee quaetdoenders hadde gehanghen/maer niet wetende welcke van desen drien het cruyce Christi was/heeft Macarius de Bisschop der kerckē vā Jerusalem dit selve aldus bevonden: alle dese drie cruycen/ liet hy bringen tot der plaetsen daer een vrou dootlijck siec was/eñ d'een Cruyce na het ander by haer leggen. Die twee eerste hebben haer aen haer siecte niet geholpē/tot dat het derde tot haer gelept wert/daer door sy terstont is genesen/wt welcke sondelijcke cracht bekent is geworden/dat het moste het cruyce wesen/daer aen Christus ghehangen hadde. Oock wort in de Historie verhaeldt dat door het selfste cruys eenen dooden opghewecket is. Dit comt over een met Paulo die vanden Antichrist voorgeseyt heeft/dat hy soude veele loeghenachtighe teeckenen ende wonderheden doē. Voorts zijn tot deser tijt alschoon geweest die pelegrimmagien tot den Heylighen plaetsen/als naer Jerusalem/Constantinopel/ende diergelijcke/in welcke plaetsen oock veelderhande wonderwercken ghescheit zijn/als Sozomenes van hemselven ghetuycht/int tweede Boeck tweede Capittel/dat hy in Michiels Kercke/die welcke Constantinus hadde laten timmeren/ na by Constantinopelen/een sonderlinghe weldaet vercreghen hebbe.

Int Jaer 400. heeft Augustinus gefloreert/een sonderlinck licht der kercken/nochtans roept hy die verstorvene Heyligen aen/ als te sien is wt zijn boeck/meditationes genoemt int 23. Cap. waer hy zijn gebet rechtet/niet tot eenen/maer tot alle den heyligen: oock heeft hy eē eygē boeck geschreven/De cura pro mortuis gerenda. Dat is om sorghe voor die dooden te draghen/ daerin hy verhaelt / dat tot synder tijt het

ghebruyck der kercken is geweest/dat den priester voor den altaer staen-de/ heeft voor die dooden gebeden/maer die doode martelaers aengaen-de betuycht hy (Tractatu 84.in Iohan.) dat de Priester voor den al-taer/die selue daerom plach aen te roepen/ op dat sy voor andere bidden souden. Oock is te sien wt het boeck Augustini (de cura pro mortuis gerenda) dat den satan tot dier tijt met veelderhande gesichten die men-schen verleyt heeft/ghelijck hy dan eenighe exempelen der seluen die te zijnder tijt haer toegedragen hebbē/als yet bysonders verhaelt. Oock is wel aen te mercken/dat hy seyt dat die Duyuelen inden besetenen dick-wils bekent hebben / dat sy door die martelaers seer ghequelt ende be-anxt worden/haer biddende om verschoont te worden. Sonder twijfel heeft de Satan hier door die verstoruen martelaers willen verheffen/ ende die menschen afuoeren van die aenroepinge des leuendigē Godts/ tot die aenroepinghe der dooden Heyligen. Augustinus betuycht on-der anderē dat die Duyuel wt eenen besetenen bekent heeft/dat hy van Ambrosio die tot dier tijt noch leefde/eñ wat anders voor hadde/seer ge-quelt worde. Oft dit selue niet geweest zijn wonderlijcke practijckē der duyuelē / daer door sy die Bisschoppen gelijck tot eertsche Goden heb-ben maken willen/geue ick verstandigen te oordeelen. Dat oock die be-sweeringhe des Duyuels ten tijden Augustini inden doop ghebruyckt is / ghetuyghen dese zijne eyghen Woorden (Epistola, 105. si diabo-lus non dominatur infantibus, cur exorcisantur) Dat is te seggē / ist sake dat de Duyuel niet heerschappie heeft ouer die kinders/ waerom wort die besweeringhe des duyuels in haren Doop gebruyct? Dese besweeringe is oock niet een cleyne dolinghe/strijdende tegen het nieuwe verbont/welcke Godt met zijnder Kercken opgherichtet heeft/ ghelijck sy dan oock van Christo ende den Apostolen ons niet en is nae ghelaeten/maer door den Antichrist voortghebracht/ om daer door die ghenaede Godts te verclenen/gelijck sy noch tot deser tijt in de Room-sche kercke styf ende vast onderhouden wordt. Ick hebbe my niet voorgenomen alle de superstitien ende misbruycken die ten tijden Au-gustini gheregneert hebben int langhe te vertellen/ dese weynighe ge-tuyghen claerlijck / dat de Antichrist oock tot dier tijt niet gherust en heeft/ende dat die kercke by Augustini leuen met veelderleye paussche dolinghen is verleydt gheweest. Soo veel aenghaet die naevolghende tijt/om dat daer van gheene besondere questie is / ende die duysternissē niet af maer toe ghenomen hebben/is oock niet noodich van alle die an-dere vaders ende hare schriften int langhe te verhaelen.

Also dan ten besluyt van desen/het ghene dat daer gheseyt is dat alle

die schriften der outvaderen met Pausche dolinghen besmet zijn / daer wt sal niemant besluyten als soude wy hiermede alle die outvaders met hare Boecken willen verdoemdt oft verworpen hebben/ wandt wy bekennen moeten/wanneer wy Ciprian/Augustini ende eenighe andere Schriften lesen/dat sy niet vermocht hebben sonder die verlichtinghe des heylighen Gheests/ van die Christelijcke religie soo hertelijck te schrijuen/daerom sy oock moeten ghehouden worden voor vroome oprechte Christenen/die Godt van herten ghesocht ende gheuonden hebben. Wanneer wy oock hare Schriften met verstandt ende discretie lesen / soo sullen wy daer wt niet luttel profijts verkrijghen. Dat die Sathan haerlieden swackheyt misbruyct heeft/om zijn rijck te versiercken/dat selue is teghen haren wille ende dancke ghescheidt/ daeromme hen oock Godt dat selue wt ghenaden niet toeghereeckent heeft. Het en is niet nieu dat de Sathan als een duysent cunstenaer/ vromer Godtsaliger Leeraers goet ende Christelijck voornemen tot zijnen profijt/ende tot destructie der kercken meesterlijck weet te misbruycken/het welcke ghelijck het eertijts by den oudtvaderen gheschiedt is / alsoo soude wy mogelijc ooc tot onser tijt exempelen genoech vinden/so wy den seluen wilden na soecken. Ende schoon genomen/wy waren noch veel gheleerder/vroomer/neerstigher ende Godtsaligher/nochtans niemandt van ons allen soude sonder groote sotheyt van hem seluen konnen geuoelen/dat hy niet soo wel in die leere ende ghelooue als int leuen ende wandel ghebreckelijck / ende met dese ofte eenighe andere doolinghe besmedt en waere. De Sathan is al te listich / ende het vleesch is al te swack ende cranck. Daerom(naer mijn ghevoelen) soo is hierin onse hoochste perfectie ghelegen/dat wy G O D T van gantscher herten soecken/ende nae de kennisse der Waerheydt neerstelijck trachten. Maer als wy alle onse beste ghedaen hebben/so sullen wy euenwel onser grooter swackheydt altijdts gedachtich wesen/ en daerom soo wel ons eyghen onwetenheydt ende dolinghe/als andere ghebreken Gode daghelijcx biechten/ende tot zijnder ghenade onse eenige toeuulucht nemen. Soodanighe vroome ende ootmoedige herten zijn sonder twijfel eenighe/so wel onder den ouden Vaderen/als onder den leecken eertijts geweest/ de welcke als wtuercorene Schaepkens door gheene list of ghewelt des Sathans/noch oock door haer eygen cranckheydt ende dolinghe wter handt Christi hebben connen ghenomen werden.

Beneffens desen/sal de Christelijcke leser alhier aenmercken/tot wat eynde ick naer een ander verhaelt hebbe eenighe erreuren der Outva-

deren/te weten niet dat ick soude behaghen hebben om hare ghebreken te ontdecken/maer dewijle ick vreese dat niet eenichsins hare groote reputatie welcke sy by ons hebben/ons schadelijck zijn moghe/om ons te behouden in eenighe dolingen/daer wt wy lichtelijcker souden verlost werden/waert saecke dat ons niet te rug en hielde/het groote aensien der oudt Vaderen. Want ouermits wy eenighe Artijckelen der Christelijcker religie inden Patribus aldus oft alsoo verclaerdt vinden/ soo laten wy ons daer door die ooghen verblinden/om niet grondelijck te ondersoecken het rechte verstandt der Heyligher Godtlijcker Schrift/maer ouerloopen die selue/ haer niet neerstelijck nadenckende/ouermidts wy meenen het rechte verstandt daer af te zijn/het welcke ons die oude Patres eenmael int Hooft ghesteecken ende gepersuadeert hebben. Maer dewijle wy sien dat sy in veelderhande dolinghen gesteecken zijn/sal ons dit selue met recht opwecken/om haer niet lichtelijck te ghelooven/noch die Schrift wt hare Boecken te verclaren/maer in haer selfs grondelijck te ondersoecken; ende het rechte verstandt der Schrift niet wt den Vaderen, maer wt der Schrifteuer selfs te nemen.

Nu comen wy tot dē Concilien die inder oude kercken gehouden zijn/ om oock daer wt te bewijsen/dat Antichrist vele vroeger beghonst heeft te regneren/ als wy tot noch toe gemeent hebben. Eñ oft wel lichtelijck te verstaen is/dat de oude Concilien/niet connen reyn ende suyuer zijn/ mits dat de principaelste leeraers ende oudtuaders met menigherhande superstitien ende Pauselijcken erreuren besmedt zijn: nochtans om noch grondelijcker te demonstreren het ghene wy voorgenomen hebben/soo sullen wy oock van den Concilien niet gheheel stil swijghen. Wanneer wy dan doorsien alle die decreten eñ Wettē die in die Concilien gedicht ende voortgebracht zijn/wy sullen beuinden dat daer weynich ghesondtheydts aen is. Oft sy strijden gheheel teghen die leere Christi eñ der Apostolen/oft sy zijn superstitieus/oft sy handelen van slechte ende kintsche dinghen die niet weerdt en zijn om in Christelijcken Concilien verhandelt te werdē/oft sy dienen tot versterckinge van die heerschappie der Bisschoppen.

Maer ouermits het Concilium tot Nicenen gehouden/het aldereerst ende vermaerste is van allen den gheneræl Concilien der ouden Kercken/soo is sonderlinck noodich dat selue wel te ondersoecken/ ende het gene dat daerin gehandelt is/op den toutsteen der Heyliger Schrift te proeuen. Want soo verre wy konnen metter Waerheydt bewijsen/dat in desen Concilio de Antichrist geregneert heeft/ sal oock sonder twijfel/

fel/het groote aensien der anderen allen / so wel generale als particulie-
re Concilien met een gekrenct werden. Ick moet bekennen dat ick
my seer verwonder/dat het Nicenissche Concilium by geleerde Man-
nen in soo grooter reputatie ghehouden wordt. Athanasius schrijft in-
den Brief tot Epictetum/ dat het gheloove het welcke die Patres in
desen Concilio hebben wtgeleyt/genoechsaem is/om die geheele God-
loosicheyt wt te roepē/ende het rechte geloove in Christo te bevestigē.
Alsoo heeft Ambrosius oock dit Concilium gheachtet boven alle d'an-
dere des gheheelen Wereldts/ghelÿck Bullingerus betuycht indt 21.
Capittel zÿnes eersten Boecks vanden Concilien. Maer noch veel
meer is te verwonderen/dat hedensdaechs in sulcke claer licht des E-
vangelÿ/die voorneemste Leeraers der Kercken dit selfste Concilium
soo hooch verheffen/niet aenmerckende dat het ghehouden is tot dier
tÿt als die Antichristische duysternissen al d'overhandt ghenomen had-
den/ghelÿck te sien is wt het ghene dat wy boven van die oudtvaderen
verhaelt hebben. Ende overmidts het niet alleen seer perÿculoos is
Menschelÿcke Concilien alsoo te verheffen/maer om dat oock het groo-
te lof van het Nicenissche Concilio gheheelÿck strÿdet teghen die kerc-
kelÿcke Historie/soo hebbe ick met meerder Woorden daer van willen
spreecken/ende de Waerheyt /die tot noch toe den meesten deel is on-
bekendt geweest / int licht bringhen/niet meynende dat verstandighe
lieden hier door tot eenighe gramschap teghen my souden beweecht
werden/om dat ick die Waerheydt segghe/sonder aensien der Persoo-
nen. Wy hebben met onse gemeenten tot noch toe voor alle de wereldt
betuycht/dat wy op gene Menschen staen/maer altÿts bereyt zÿn der
waerheyt/sy zÿ gesproken van wien sy wille/gehoor te gevē / het welc-
ke oft wy het inder herten alsoo meenen ghelÿck het van ons geschreven
ende opentlÿck bekent is/sal de tÿt leeren.

Op dat wy dan ter saecke selfs comen/ soo sal ick niet int langhe ver-
haelen/dat teghen de wtgedruckte antwoort Johannis des Doopers/
Luce.3.van het ampt der Crÿchslieden die Christghelooughe die haer
in crÿch ende oorloghen gebruycken lieten/in dit Concilio tot onrecht
verdoempt zÿn: Dat oock die heerschappie ende ghrooteghewelt der
Bisschoppen/die langhe te voren beghonst hadde/in dit Concilio ver-
stercket is/als ten exempel/dat den Bisschop van Alexandrien macht
gegeven is/over alle die Kercken in gantsch Egypten/ het welcke strÿ-
det teghen het ghebodt Christi Marc.10.ende teghen die Leer der A-
postelen die in de beschrÿvinge des kercken regiments/nerghens soda-
nighe Bisschoppen inghestelдt hebben / die over andere ghemeene

C Dienaers

Dienaers of Kercken souden heerschappie hebben. Wy hadden oock wel goede gelegentheyt/om het ergherlijcke leuen deser Bisschoppen aen tlicht te bringen/daer door die wtnemende autoriteyt deses Concilij niet weynich mochte vercleynt worde. Wat Sozomenes betuycht/ int eerste Boec 16. Capittel zijnder kerckelijcker Historien/dat die bisschoppen in dit Concilio vergadert zijnde/ grooten haet ende vyandtschap teghen malcanderen gheoeffent/ende een groote hoope requesten d'een teghen den anderen Constantino ouergegeuen hebben/haer onder malcanderen beschuldighende: daer aen den vroomen Keyser Constantinus een groot mishaghen ghehadt heeft/ ende oock die requesten alle gaeder met vier verbrandt/ haer vermanende tot liefde eñ eendrachticheyt. Waer wt te verstaẽ is/ dat die vleeschelijcke affecten in dese Bisschoppen noch seer geregneert hebben/ ende dat sy niet soo heylich geweest en zijn/als wy se houden. Maer dit selue als ghesepdt is/gae ick verby/ende stelle alleenlijck den Christelijckẽ leser onder oogen twee ongoddelijcke fautẽ deses Conciliums/ daer wt hy genoechsaemelijck sal bekennen/in wat reputatie het behoort ghehouden te werden. Ten eersten/is daerin voor goet bekendt die leere der Duyuelen/daer door den Houwelijcken staet verboden werdt. Ten tweeden heeftmen die dooden raet ghevraecht/om door haer ghetuygenisse den Artijkel van die drieuuldicheyt te beuestighen. Ick twijfel niet/ soo verre ick het Concilium van dese twee feylen sal kunnen ouertuyghen/ een yeghelijck sal moeten bekennen dat dien van onse lieden tot noch toe meerder eer is aenghedaen/als het weerdich is.

Wat dan het eerste aengaet/daer van lese een yeghelijck die kerckelijcke Historie/by Socrate int 1. boec 8. Capittel. Sozomene 1. boeck. 22. Capit. Nicephoro 8. boeck 19. Capit. int corte te verhalen/ is het alsoo gebeurt: ouermits dat te dier tijt noch eenighe Clercken waren/die gehouwet hadden/dewijl sy noch leecken waren/ soo heeft het Concilium sick onderstaen/ een seecker wet te maecken/ daer door soedanige Klercken gheboden worde hare vrouwen niet te bekennen. Dit selue op handẽ zijnde/is eene van hen allẽ opgestaen/genaemt Paphnutius die welcke het Concilium gebeden heeft/een soedanige wet te willẽ te rugge houden/mits dien veel quaets daer wt spruyten conde/ende oock het houwelijck eenen eerlijcken eñ cuysschen staet was: daerom so wilden sy het berusten laten/by der ouden instellinge der Kercken/ daer door gheboden wert/dat welck noch onghehoudt waren/ende voor Klercken ghekosen zijnde/niet en souden houwelijcken. Het Concilium/ dese redene paphnutij aengehoort hebbende/is te vreden geweest/eñ is alsoo

de nieuwe wet die op handē was/achtergebleuē. Wt deser Historie verstaen wy/ten eerstē/in wat aensien die heylige schrift by desen bisschoppen geweest is/eñ in wat eeren sy den houwelijcken staet gehoudē hebben/ouermits sy hen onderstaen/ Man eñ Vrou wettelijck aen malcanderen getrout/van een te scheyden. Want so verre sy de Heylige schrift voor oogen gehadt hadden/eñ den houwelijcken staet voor Gods ordeninge gehouden/souden haerlieden sodanige onchristelijcke gedachtē/ niet eenmael te vorē ghecomen zijn. Ten tweeden/is hier wt aen te mercken/dat Paphnutius alleenlijck verhindert heeft/ namelijck/dat Klercken die daer gehout hadden/dewijl sy noch leecken waren / niet en mochten gedrongen zijn/ hen van haren vrouwē te onthouden: maer dat hy nochtans bekent/een oude instellinge der Kercken te wesen/ dat die ongehouden/voor klercken eñ Priesters ghekosen zijnde/ niet houwen mostē/welcke instellinge/so wel Paphnutius als het geheele Concilium/voor goet bekent eñ behouden hebben. Onse Leeraers eñ Theologen/om dat het groote aensien van dit Concilio by harē toehoorderē niet vercleendt worde/verhalen dese Historie veel anders/als wanneer Paphnutius beneffens den geheelen Concilio gantschelijc verworpen hadde die leere der duyuelen/daer door het houwelijck verbodē wert: Het welcke also niet en is/wandt hy alleenlijck belet heeft dat het oude verbodt niet strenger als het te voren was/ soude gemaeckt werden/ daerom het Concilium niet alleen daerom te beschuldigen en is/ dat het teghen Goddelijcke ende menschelijcke rechten/ghehoude lieden heeft willen van een scheyden/maer oock dat het de oude instellinge der kercken/daer door den klercken het houwelijck verboden wert/ voor recht ende goet bekendt heeft. Waren sy rechte Dienaers Christi ende nauolghers der Apostolen ghewesen / sy souden sonder twijfel deese ongoddelijcke ende Antichristische instellinghe der ouder Kercken/verworpen ende niet onderhouden hebben. Midts dien ooc dese Duyuelsche Leer naer het ghetuyghenisse Paphnutij/langhe voor het Niceniſche Concilium inder Kercken gheweest is/ soo is dit selue oock een claer bewijs van het gheene dat wy te bewijsen voor ons ghenomen hebben / namelijck dat de Antichrist met zijne grouwelen ende schadelijcke dolinghen/ niet langh vertoeft en heeft naer die tijdt der Apostolen/inder kercke te regneren. Ende hoe soude yemandt hier aen willen twijfelen/ouermidts Paulus de Apostel 1. Timotheum 4. expresselijck seydt / dat de Antichrist verbieden soude te houwelijcken/ ende noemdt dit selue eene leeringhe der Duyuelen : om welcke nochtans te versterckten haer die Bisschoppen deses Concilij soo neerstich

 bemoeyt

bemoeyt hebben/hier wt is dan wel te verstaen / dat sy door den Geest des Antichrists ende niet Christi tot dit onchristelijck voornemen aenghedreuen gheweest zijn. Wert oock niet inder Roomscher kercke tot noch toe de onghehoude staet der Priesteren stijf ende vast onderhouden? Waer wt dan ghenoechsaem verschijnt/dat Antichrist daer van de eerste Authuer is / doch also dat hy in dit stuck gelijck oock in anderen van het kleyn tot het groot geclommen is. Want ten tijden des Nicenischen Conciliums/al hoe wel dat de gheene die nu alreede Priesters waren/ verbonden syn geweest om niet te houwen/ nochtans so warendaer sommighe die tot den Priesterlijcken ampt vercoren worden / nu al schoon gheechtet zijnde/ende euen soedanighe zijn sy geweest/diemen in desen Cocilis heeft willen van malcander scheyden. Maer daer na is de verachtinghe der ghehouden Priesteren van daghe te daghe grooter ghewozden/ende de bedieninge der ongheohouweden veel heyliger gehouden als der geechteden /tot dat eyndelijck niet alleen die / niet en mosten houwen/die algereet Priesters waren/ maer oock niemant die gehouwet was/tot eenen klerck oft Priester mochte aenghenomen werden/ daer door ten laetsten het houwelijck als een onreyne ende onheylighe staet gheheelijck van der Priesterschap is wt gesloten gheweest / ghelijck sulcks blijckt in der Roomscher kercken. Dit selue is de eerste saute deses Concilij/daer door wy ghedronghen werden te bekennen/ dat die Antichrist in dit Concilio machtich gheregneert heeft.

Hier na volghet die tweede saute noch veele leelijcker /die daer in bestaet dat die Bisschoppen deses Concilij de dooden raet ghebracht hebben/om den Artijckel vander drieuuldicheyt door haer ghetuyghenisse te beuestighen/als Nicephorus verhaeldt int 8. Boeck aent 23. Capit. daer hy oock mentie maeckt van een wonder werck/het welcke daerby gheschiet is. Want als twee van den 318. Bisschoppen/ genaemt Chrisantus ende Musonius ghestoruen waren/ eer het Concilium gheeyndicht was/ende de Acten des Concilij van hen allen onderteeckent gheweest hadden/zijn de andere noch leuende Bisschoppen gegaen tot der beyder ouerledenen haer grauen/de selfde met deser ghelijcke woorden aenspreeckende: Heylige Vaders/ghy die eenen goeden kamp ghekampet ende voleyndicht hebt/so verre ghy die leere van der drieuuldicheyt/ de welcke ghy nu teghenwoordich aenschouwet/voor goet bekent/ begeeren wy aen v/om de selue met ons te onderteeckenen. Daer na hebben sy het Boeck/daer in het Symbolum Nicenum ende alle haer Namen gheschreuen stonden/ by haere grauen ghelegdt/ ende als sy den anderen dach zijn weder ghecomen/hebben sy het Boeck toeghesegelt gheuonden/

geuonden/gelijck sy het daer geleyt hadden/eñ den seluen geopent heb
bende/waren dese nauolgēde woordē daerinne geschreuē: Chrisantus
eñ Musonius, zijn eens met den anderen Bisschoppen inden decreten
des ghehouden Conciliums, ende oft wy wel na den lichaem gestoruen
zijn/hebben wy nochtans dit selue met onse eyghen handen onderteec-
kent. Alsoo wort dese Historie van Nicephoro verhaelt/daer wt wy ten
eersten aenmercken/hoe Godtlooselijck dese Bisschoppen ghehandeldt
hebben/om dat sy de rechte kennisse Godts niet inder Schrift/maer by
den dooden ghesocht hebben/teghen het wtghedruckte beuel Godts/
Deutr. 18. daer Godt spreeckt/daer sal niet onder v beuonden worden/
een Toouenaer of Gesweerder/oft Waersegger/oft Teeckēduyder oft
die de dooden vraget/want wie sulcks doet/ die is den Heer een grou-
wel. Ende Luce, 16. Sy hebben Moysen ende die Propheten/laetse die
hooren. Ten tweeden/hebben wy al hier een Duyuels wonder werck/
want niemandt soo onuerstandich is/die niet soude den Duyuel beken-
nen den Authuer van dit wonder werck te zijn/om dat Godt gheen
wonder teeckenen doet/daermen soo Godtlooselijck tegen hem sondi-
ghet/ende de waerheyt niet in de Schrift maer by den dooden soeckt.
Daerenbouen soo is oock die leere des Euangelij ghenoechsaem be-
vesticht/door die wonder tekenen Christi ende der Apostolen/die alleen
voor heylighe ende Goddelijcke teeckenen te houden zijn. Heeft oock
niet Paulus/2. Thessa. 2. door den Gheest Godts te vooren geseyt/dat
in het rijck des Antichrists vele valsche teeckenen ende wonder geschien
souden. So is dit dan die tweede faute deses Concilij/daer wt noch claer-
der verstaen wordt/dat de Antichrist daer selfs is teghenwoordich ge-
weest: Hier op wilt doch letten/sonderline dewijle dit Concilium voor
so oprecht/Ja oock heylich by allen ghehouden wordt.

Tot noch toe hebben wy wt Paulo/eñ wt den Staet der ouden kerc-
ken/die na den tijt der Apostolen ghevolghet is/claerlijck bewesen/dat
terstont als de tijt der Apostolen (die vanden Tyrannen nu ghedoodet
waren) was ghepasseerdt/die Pauschelijcke dolinghen beghonst heb-
ben op te rijsen. Ende gelijck die Antichrist tot dier tijt het fondament
ghelegdt heeft synes ongoddelijcken Rijcx/dat hy alsoo van Jaer tot
Jaer d'eene dolinghe na d'andere op dit selue fondament getimmert
heeft/als noch hedensdaechs ghenoechsaem blijckt in de teghenwoor-
dighe Roomsche Kercke/daerin alle die doolinghen ende superstitien
die met den oudtvaderen ende Concilien beghonst hebben/daer van
tot noch toe ghesprooken is/ghelijck in een bondt te samen ghe-
bonden ende vergadert werden/waer wt claerlijck te verstaen is/dat
 die

de Antichrist den Authuer daer van is/dewijl hy de selue so vriendelijc omhelset/ende so neerstelijck onderhoudt. Om dan den Antichrist recht te leeren kennen/ende van hem af te wijcken/soo moeten wy verstaen/dat hy den geheelen tijt na den doot der Apostelen Christi/in die 1500. Jaren naer den anderen inder Kercken geregneert heeft/ tot dat hy tot onser tijt door het sweerdt des Goddelijcken woordts heeft beghonst ghewondt te werden/ende met zijne superstitien ende afgoderien in veeler herten bekendt ghemaeckt is: welcke weldaedt des almogenden Godts grooter is dan dat sy met eenich verstant soude connen doorgront/ veel weynigher met Woorden wtghesprooken worden. GODT gheue ons den Gheest der Wijsheyt ende kennisse/om desen ghelucksalighen tijdt/ den welcken onse voorouders niet ghesien en hebben/ wel te proeuen/ende de Goddelijcke beroepinge wel waer te nemen.

Beneffens die danckbaerheydt teghen Godt den Authuer deser weldaedt/ soo sal ons de consideratie van het eerste beghinsel des Antichrists/ende van het lanckduerich regimendt/ het welcke hy in der Kercken gheuoerdt heeft/noch een ander profijdt voortbringhen/ daer van wy voor het besluydt sullen spreecken. Maer ouermidts dit selue ten deel nieu ende onbekendt is/ wil ick ten aldereersten den Christelijcken Leser ghebeden hebben/om my niet in quaden af te nemen/ dat ick soo vry her wt bekenne/ het ghene ick van desen ghevoele. Spreeck ick qualijck ofte sonder redenen/ ick begheere beter gheleerdt te worden/ende het ghene ick qualijck ghesprooken hebbe/ te verbeteren.

So houde ick dan dat wy door den langen tijt des Antichristischen rijcx sullen vermaent zijn/om die Reyne ende Suyuere leere der Christelijcken Religie niet te soecken by den oude Vaderen ende Concilien/ ouermidts die selue alle gader gheleeft hebben ende ghehouden zijn onder het Rijcke des Antichrists/soo niet inden hoochsten fleur/nochtans in het beghinsel. Wandt ghelijck wy/ soo wel wt de oudtste Vaderen als wt het vermaerde Concilium van Nicenen ghedemonstreerdt hebben/dat Antichrist oock inde oude ende eerste Kercke beghost heeft zijn zaedt te zaeyen/ende het oncruydt met de Tarwe te vermenghen/alsoo werden wy hier door ghewaerschouwet/ om ons niet te laten verleyen door de Schriften der oudt Vaderen ende de Decreten der oude Concilien/om haer in die Religie/ als oprechte ende waerachtighe ghetuyghen te ghelooue n / maer worden vermaent den geheelen tijdt die naer den doodt der Apostolen verloopen

is

is/ghantschelijck te vergheeten/ende met eenen spronck te overspringhen/om ons alleenlijck te veruoeghen tot Christum ende den Apostolen/om haere Jonghers ende Schooliers te worden. Ick bekenne wel/dat wy een goedt beghinsel ghemaeckt hebben/wandt wy die naeste duysent Jaren herwaerts tamelijck wel verby gaen/ende die Concilien ende oudt Vaderen van deser tijdt/bekennen wy vol Pauselijcke dolinghen ende grouwelen te wesen: Maer den voorghaenden tijdt der 500. Jaren/die den Apostolen naerder zijn/hebben wy tot noch toe niet konnen vergheten. Wandt wy in dier opinie ghesteecken zijn/dat de Antichrist eenighe honderdt Jaer naer den doodt der Apostolen alder eerst beghonst heeft in der Kercken te regneren/daerom wy oock niet ghemeyndt hebben/dat eenighe sonderlinghe doolinghen tot dier tijdt in der Kercken souden gheweest zijn/daer wt voordts ghevolchdt is/dat wy den Schriften der oudt Vaderen/ende Decreten der ouden Concilien van die eerste 500. Jaren/al te veel betroudt/ende sy niet ghenoechsaemlijck gheexamineert hebben/na die leere Christi ende der Apostolen/het welcde wy daermede te kennen gheuen/dat wy van de oude Vaderen ende Concilien/soo dickwijls mentie maecken/ende hare ghetuyghen/sese ghebruycken/soo wel om onse leere ende gheloove te versterken/als die Ketters te wederlegghen. Hier teghen hebbe ick/soo wel wt den Apostel Paulo/als wt den loop der eerster kercken claerlijck bewesen/dat die eerste 500. Jaeren oock niet vry gheweest en zijn van den Antichristischen dolingen/ende dat sy daerom oock moeten mede ghereeckent werden/tot het Rijcke des Antichristis: Daer wt ick dan voordts sluyte/soo langhe wy niet den gheheelen tijdt der 1500. Jaeren/die naer den doodt der Apostolen ghepasseerdt is/gandtschelijck voor by ghaen/ende te rugghe stellen/sullen wy gheene rechte ende bestandighe reformatie der kercken hebben/ende dat om dese te verkrijghen/noodich is ons gheheelijck te reguleren/na die Rechte Apostolische kercke/beyde inder leere ende regeeringhe.

Wanneer wy ons hier in wat meer beneerstichden/soo soude onder anderen oock gheschieden/dat wy die nieuwe Woorden ende maniere van spreecken/die vanden oudt Vaderen ghedicht ende in die kercke inghevoerdt zijn/al beter souden vergheeten/ende meer behaghen hebben aen die eenvoudicheydt die ons van CHRISTO ende den Apostolen is achterghelaeten om Goddelijcke sacken wt te spreecken. Ende sonderlinghe/hebben wy tot noch toe in de wtlegghinghe des Alderhoochsten Artijckels van den

eenighen ende waerachtighen Godt/meer gheuolghet die Woorden
ende maniere van spreecken die eermaels van den Oudtuaderen ende
Concilien van nieuws ghedicht ende op die baene ghebracht zijn/als
die eenvoudighe/ suyuere / ende reyne woorden ende sententien der
Propheten ende Apostolen: Hiermede te verstaen geuende dat wy niet
en geloouē als souden die Propheten ende Apostolen die alderhooch-
ste verborghendtheden der Christelijcker religie bequaem ghenoech
gheleert eñ wtghesproocken hebben: Anders souden wy geen bequa-
mer ende verstandiger woorden soecken by die oude Concilien ende
Vaders. Ist niet alsoo dat niemandt van eenige saecken beter kan spre-
ken oft schrijuen/dan die de saecke wel ende grondelijc verstaet. Ouer-
mits dan de Apostolen Christi ten alderbesten verstaen hebben / die
verborghentheden der Christelijcker religie/soo moet onwederspreec-
kelijck volghen/dat sy ten alder bequaemsten het rechte ghelooue aen
Godt ende Iesum Christum wtgheleyt ende verclaert hebben. Wat
reden hebben wy dan om beter ende bequamer Woorden/Goddelijc-
ke dingen / te verclaren/by den ouden Concilien ende Vaderen te soec-
ken/ende niet alleenlijck by den Propheten ende Apostolen / daer van
wy verseeckert zijn dat sy niet met allen gesproken hebben/het welc-
ke niet Christus door zijnen Gheest in haer ghewrocht heeft.

Diewijle oock die Concilien allegaeder onder het Rijcke des Anti-
christs ghehouden zijn/ende in andere bekendere puncten der Christe-
lijcker religie ghedooldt hebben/als bouen bewesen is/hoe konnen wy
haer den alderhoochsten Artijckel des Christelijcken gheloofs toe be-
trouwen/dat sy den seluen grondelijck ende met bequaeme Woorden
souden wtgheleydt ende verclaert hebben. Christus seydt/wie inden
cleenen ontrou is /die is oock inden grooten ontrou. Dewijle dan den
houwelijcken staet van Godt inghesedt ende inder Heyliger Schrift
claerlijck geboden/nochtans in het voorneemste Concilium is aenge-
vochten ende onweerdich gheacht/dat die Priesters daerin leuen sou-
den: met wat redenen soecken wy reyne/suyuere ende bequame woor-
den/om van Godt ende zijn onbegrijpelijcke Maiesteydt te spreecken/
inden ouden verdoolden Concilien.

Paulus ghebiedt Thimotheo. 2. Brief 1. Capittel / dat hy behou-
den soude een exempel der gesonder Woorden/die hy van HEM ge-
leerdt hadde. Ghelijck dan het gheene dat Paulus Thimotheo ghe-
biedt/alle oprechte Leeraers der Kercken aenghaet / hoe wy dan dit
selue allegaer bekennen: Waerom laten wy dan dit ghebodt des Apo-
stels vaeren/ende willen lieuer by den ouden Concilien seeckere woor-
den

ven halen/om van Godt ende zijne onbegrijpelijcke maiesteydt te spre-
ken/als by Paulo den sonderling Apostel Christi: Dit selue is dan te-
ghen het ghebodt Pauli ghehandelt.
Ghemeenlijck wenden wy voor/dat die oude Concilien gedrongen
zijn gheweest door die schalckheyt der Ketteren/om nieuwe Woorden
ende manieren van spreecken te versieren /ende dat om dese oorsaecke
noch hedensdaechs die selue onderhouden worden. Voorwaer dit seg-
gende doen wy der Heyliger schrift ē sonderlinck den Apostolē Chri-
sti groote oneer aē/als of sy van de alderhoochste verborgentheyt der
Christelijcker religie niet also bequaem gesproken en hadden/dat daer
door niet alleen het goede geplantet/maer oock het quade gestraffet ē
wtgeroeyt conde worden. Is oock die Heylige Schrift niet tot diē eyn-
de gegeuen/dat sy tot den wtersten dach een helle ende claer licht sy/om
die Waerheyt te verbreyden/ende den tegēsprekers den mont te stop-
pen? Waerom soecken wy dan goede ende bequame maniere van spre-
ken/om eenighe Ketters te wederlegghen/by den ouden Concilien ē
Vaderen/ē niet by Christo ende den Apostolen. Oock seyt Paulus 2.
Timo.3 ,dat die heylige Schrift oorbaerlijck is/niet alleen tot leeringe
ende onderwijsinge/maer oock tot straffinge ē verbeteringe. Waer-
om bekennen wy dan dat die woorden der ouden Concilien bequamer
zijn om die Ketters te straffen/als die heylige ende eenuoudige woor-
den Christi ende der Apostolen. Dit zijn naer mijn geuoelen niet slech-
te redenen/die ons met recht souden afhouden/van alle de oude Con-
cilien/ ende ons voeren tot die leuendige fonteyne des Goddelijcken
Woorts/om daer wt naer het gebot Pauli gesonde ē suyuere Woor-
den te nemen/daer door wy het rechte ghelooue aen G O D T en-
de Jesum Christum duydelijck verclaren ende wtlegghen mochten.
Hier toe soude ons noch meer beweghen / de teghenwoordighe tijdt/
dien wy door Godts genade beleeft hebben/daer in het licht des Godt-
lijcken Woorts claer ende hel schijnt/ende dagelijcx noch claerder hem
openbaert. Daerom behoeuen wy ons niet na den Concilien ende out-
vaderen/die vol duysternissen ende superstitien zijn/meer om te sien/oft
haer maniere int spreecken te volghen.
Is het ooc niet also dat den Romschē Antichrist stijf en vast hout ouer
alle die oude Concilien ē outvaders: want gelijc Bullingerus verhaelt
in zijn tweede boec van dē Concilien int 12. Cap. wanneer die Romsche
Paus het Pausdom aēgaet/so wert in de forme des eets onder anderē
begrepē/dat hy belooft/het al gemeyn geloof der generalē concilē ē
outvaderē tottē lestē tittelkē onuerbrokē te houdē/ē totter siele ē tottē

bloede voor te staen, Ende overmidts wy bekennen den Roomschen Paus den rechten Antichrist te zijn/ eñ een vyant Godts eñ zijnr rechter kennis/ ende wy ons van hem in andere poencten afgesondert hebben/ waerom laten wy hem die Concilien oock niet alleen houden / die welcke hy so seer bemint/ dat hy met eenen eedt bevesticht daer by te leven ende te sterven. Ick moet voor my bekennen/ dat my dese vrientschap / die wy in dit stuck met de Antichristische kercke noch hebben/ seer suspect sy/ verhoopende dat wy ons metter tijdt/ oock hier in sullen van haer afscheyden/ op dat wy alsoo van alle de ghemeynschap der selver gantsch onbesmedt zijn moghen/ ghelijck ons geboden wort Apocalipsis 18. Gaet wt van haer mijn volck/ op dat ghy harer sonden niet deelachtich wort. Dewijle oock de Concilien ende outvaders selver inder leere niet eendrachtelijck over een en stemmen/ maer soo wel tegẽ haer selvẽ als tegen andere strijden/ waerom laten wy ons oock niet door dien vanden selfden vervreemden: Maer dit moeten wy met eenighen exempelen bevestighen.

Ignatius die alderoudtste Schrijvendt nae den tijdt der Apostolen seydt expresselijck in zijnen vierden Brief/ geschreven tot die van Tarsen/ dat tot synder tijt opgestaen zijn eenige Sathans dienaren/ die daer gheleert hebben dat Christus was die eenige eewige Godt die daer is boven al. Soo is dan nae het ghetuygenisse Ignatij de Artijckel der drievuldicheydt/ door den Antichrist in de Kercke Christi ghevoert/ na den doodt der Apostolen/ ende niet van Christo ende den Apostolen naghelaten. Andere Vaders die veerder af syn van den tijdt der Apostolen / betuygen in alle hare Boecken ende Concilien/ dat Christus sy de eenighe eewighe Godt/ die daer is boven al/ ende dat die Artijckel der drievuldicheyt / so wel van die Propheten int oude als van Christo ende den Apostolen int nieuwe Testament geleert ende naghelaten sy.

Ten tweeden/ Ignatius inden vijfden brief tot de Philip: betuycht alleenlijck vanden Vader onses Heeren Iesu Christi/ dat hy sy de eenighe Godt daer van Moyses seydt/ Deutron. 6. Hoort Israel die Heer onse Godt is een eenich Godt. Die andere Vaders naer hem ghevolget/ leeren/ dat niet alleen de Vader maer oock de Sone ende heylighe Geest/ zijn die eenige Godt/ daer van Moyses betuycht/ Deutro. 6.

Ten derden Ignatius inden Brief tot die van Tarsen/ om te bewijsen dat Christus is die Sone Godts/ ghebruyckt hier toe den Spreuck wt de oude Latijnsche oversettinghe Prouerb. 8. De Heer heeft my geschapen/ het beghinsel zijnder wercken: Ende Tertullianus tegen Praxeam neempt voor eens/ dat de Soone van Godt gegenereert oft

ghheschapen

gheschapen oft gemaeckt is. Inden naervolgenden Concilien zijn alle de ghene verbannen/die het woordeken ghemaeckt of geschapen vanden Sone ghebruyckt hebben.

Ten vierden/ Augustinus seyt: Non est aliud personam, aliud Deum esse, sed idem omnino, dat is te seggen: een Persoon te zijn/ ende Godt te zijn/ een is so veel als het ander: met welcke woordē Augustinus expressselijck bekent/so veel Goden te zijn als persoonen/ nu zijn daer drie Persoonen/ daerom moet volghen/ dat hy drie Goden maeckt. Maer hemseluen teghenspreeckende betuyghet hy aen veelen plaetsen/dat wel drie personen zijn/nochtans maer een Godt/want also seyt hy Libro, de Trin. Capit. 2. adiuuante deo se demonstrandum suscipere, Trinitatem esse vnum solum verum Deum. Dat is/hy wil bewijsen dat die drieuuldicheydt sy die eenighe warachtighe Godt. Ende Tertullianus contra Praxeam: Tres hi pater filius & spiritus sanctus sistunt vnum deum, Dese drie seydt hy/Vader Soon ende Heylige Geest maken eenen Godt. Dit zijn dan groote contrarieteyten/wanneer men seyt/dat drie personen maer een God zijn/ende dat een yegelijcke van die drie persoonen Godt sy.

Ten vijfsten/het Concilium tot Nicenen/ bekendt dat Christus is Godt van Godt/warachtich Godt vanden warachtigen Godt/Deus de deo, deus verus de deo vero: met welcke Woorden twee Goden ghemaeckt worden/ende daer beneffens bekent wort/dat God zijn kan van yemandt anders/ als van hemseluen/ waerom oock Caluinus (in admonitione ad fratres Polonos) bekent dese Woorden des Concilij hart ghesprooocken te zijn. Hier teghen leeren die ander Vaders ende Concilien/dat Vader ende Soon een Godt zijn/daer door sy omstoten dat Christus soude Godt van Godt wesen. Want is hy met den Vader een eenich Godt/so is hy niet Godt van Godt. Oock bekennen sy teghen het Concilium Nicenum/dat Godt van niemanden zijn kan/ende dat het gheen waerachtighe Godtheyt sy/ die niet is van haer seluer/maer van yemandt anders.

Ten sesten Augustinus in de disputatie tegen Maximinum/laet toe dat de Vader ende de Soon alsoo een zijn als Paulus ende Barnabas/die van een natuer waren/maer van twee substantien. Dit ghevoelen werdt van andere Vaderen verdoemt/ ende daer teghen geleerdt/dat Vader ende Sone soo wel een substantie als een natuer zijn.

Ten seuensten/segt Ireneus (die niet lange naer Ignatio gheuolcht is) in zijn vijfde Boeck/dat Christus de Soone Godts alle dinghen geschaepen heeft naer den wille ende welbehagen Godts des Vaders:

Den Vader toeschrijuende den raet ende ghebot van die scheppinghe
des Werelts/maer den Sone die executie ende het werck selfs, Hier te-
ghen leeren die andere Vaders/ seggende dat Vader Sone ende Heyli-
ghe Gheest ghelijcker handt/ d'een soo wel als d'andere die Wereldt
gheschapen hebben.

Tenachsten Ambrosius seyt ouer Paulum/2. Cor. 5. Oft wel Chri-
stus ons verlost heeft/soo zijn nochtans alle dingen wt Godt: Daerom
moet den Vader hoogher gehouden werden. Hier tegen spreecken alle
de andere Vaders/seggende dat den Vader Sone ende Heyligen Geest
ghelijcke hooch ende aensienelijcke zijn.

Ten negensten/Ireneus Libro 2. Cap. 49. Vraecht waerom datter
gheschreuen is Marc. 13. van dien daghe ende ure weet oock de Sone
niet/maer alleen de Vader: ende seyt datter geen bequamer noch ghe-
schickter/noch seeckerder antwoordt kan ghegheuen worden / dan dat
Christus onse warachtighe leermeester ons hiermede heeft willen lee-
ren/dat de Vader bouen al is/soo wel inde kennisse als in andere dingē,
Andere Vaders segghen dat Christus alleenlijck naer zijn Menscheydt/
oft naer zijn officie/den wtersten dach niet en wiste/daer tegen Ireneus
dit selfde verstaet vanden geheelē Christo Godes ende Marien Soon.

Ten tienden Tertullianus tegē Praxeam seyt/dat de Monarchie nu
by den Sone is/maer dat sy in die toecomende Werelt zijn sal by Godt
den Vader. Andere Patres segghen dat in die toecomstige Wereldt te
ghelijck Vader Sone ende Heylighe Gheest die Monarcha zijn sullen/
ende t'samenderhandt regieren.

Vele andere tegenspreeckinge ende contrarieteyten condemen wt de
oude Vaderen ende Concilien by een vergaderē/ wanneer het den noot
veruorderde/ dese sullen daer toe ghenoech zijn/om ons van haerlieden
te ontvremden/ende alleenlijck te omhelsen die Heylighe Goddelijcke
Schrift/die haer seluen in geenen dinck tegen spreeckt/ maer eendrach-
telijck leerdt/ soo wel int oude als in het nieu Testamendt/ al het ghene
dat tot die rechte kennisse Godts eñ Christelijcke religie nootsakelijck
is. Daerom behoeuen wy niet groot daer op te passen/wat dese oft ghe-
ne Patres oft Concilia leeren/oock gheen moeyte doen om die selue te
accorderen. Het is ons ghenoech /dat wy Christum met de Propheten
ende Apostolen tot leermeesters hebben/ die welcke oock alleen weer-
dich zijn om Heylige Vaders genoemt te werden. Die wy tot noch toe
also genoemt hebben/gelijck sy in die leere ende gheloone leelijcke fau-
ten gehadt hebben/alsoo zijnse oock in haer leuen niet alsoo heylich ge-
weest/ghelijck sy van ons ghehouden worden/als dit selue die kercke-
lijcke Historie wtwijset.

Ten

Ten exempel/wy roemē Athanasium seer/hem noemende niet allēe den Heyligen maer oock den grooten Athanasium.Nochtans lesen wy by Sozomene int 2.Boeck,29.Capittel/ als hy van Constantino wt Alexandrien verdreuen was/ ende Anthonius die tot dier tijdt voor een Heylich Man ghehouden werdt/dickwils aen Constantinum schreef/ hem biddende om Athanasium te restituerē/heeft Constantinus geantwoort/dat Athanasius was een oprocrich eñ opgeblasen mensche/een Lasteraer eñ meutmaker/waerom hy hem niet wilde laten wederomme tot Alexandrien comen.Voorwaer dewijle Constantinus/die so een wtnemende Godtsalich/wijs ende sachtmoedich keyser geweest is/Athanasium soo grootelijck beschuldicht/ick en kan hem oock so vroom niet houden als onse lieden doen.

In Theodoreti 2.boeck int 13.eñ 16.Capit/werdt noch vele een leelicker stuck verhaelt van Athanasio/wandt Constantius de Sone Constantini beschuldighet hem/dat hy nimmermeer opgehouden hebbe/ Constantem zijnen Jongsten Broeder tegen hem op te ruyen/also dat Constans zijnen eygen Broeder Constantio/opentlijck oorloge heeft laten vercondigen/so verre hy Athanasium niet wilde tot Alexandrien wederomme laten comen. Constantius bekent/so verre hy niet door syne lanckmoedicheyt het quaedt welck hem gheschieden soo wel van Athanasio als Constante zijnen Broeder/verdragen hadde/datter een groote oorloghe onder hare beyde Broeders opgeresen soude zijn.Als nu Constans doodt was/heeft Constantius Athanasium ouer al laten soecken/om hem te vangen ende te dooden/om zijn leelijcke feyt wille/ het welcke oock geschiet soude hebben/waert sake dat Athanasius niet geulucht en hadde.Soo is dan niet alleen die leer/maer oock het leuen ende wandel eeniger Outvaders die wy voor die principaelste houden/ niet so volmaeckt gheweest/dat sy behoeuen heylich of groot van ons genoemt te worden.Ende ouermits die Schriften der Propheten ende Apostolen suyuer ende reyn zijn/ende daer beneffens haer leuen ende wandel een exemplaer is/van alle Christelijcke deuchden/soo betaemt oock/dat Christenen die selue alleenlijck voor hare leermeesters ende voorghanghers bekennen ende naeruolghen.

Wat aengaet die Schriften der Vaderen/wy sullen niet qualijc doē/ wanneer wy die selue met discretie ende verstandt doorsien/ende het goede dat daerinne is/aenmercken/doch wel toe siende dat wy niet steunen op hare autoriteydt/ noch het quade voor het ghoede verkiesen. Oock niet ons ofte andere/veel weynigher die ghemeynte Christi aen eenighe Schriften of Woorden der ouden Concilien ende

Vaderen binden / als wanneer een yeghelijck Juyst alsoo spreecken ende ghelooven moeste/ende als of die selve / Ketters waeren/ die niet willen spreecken met die oudt Vaderen /maer lievuer hebben te blijven by den Woorden ende maniere van spreecken die van den Propheten/ Christo ende den Apostolen gebruyckt zijn. Wat konnen wy meer van yemanden heyschen /ende so verre wy meer eysschen/ wt wiens bevel doen wy dat selve. Daerom ghebruyck hierin een yeghelijck zijn Christelijcke vryheyt/ende verhindere anderen niet hare vryheyt. Wat souden wy doen/wanneer wy gheene Boecken der outvaderen/ eñ ghene Symbolen der Concilien hadden/hoe soude wy dan connē van God spreecken/overmidts wy nu soo vast staen op hare Woorden ende sententien.

Ick bekenne voor mijne persoon/dat ick geerne soude willen een eenige predicatie aenhooren/daer in de rechte kennisse Godts sonder eenige nieuwe Woorden der oude Concilien/alleenlijck wt die passagien der Heyligher Schrift mochte verclaerdt worden. Om dat wy soo gheheelijck ghewent zijn aen de Concilien / vreese ick dat wy dit selve swaerlijck souden doen konnen / hoewel het seer ghoet waer / dat wy ons hierin oeffenden/want alsdan souden wy sien ende inder daedt bevinden/ oft wy oock ghewissen ende bestandighen grondt onses geloofs hadden. Want overmits die Propheten ende Apostolen die rechte kennisse des eenighen ende warachtigen Godts grondelijck geleert ende beschreven hebben/ so moet volgen dat de selve oock met de woorden ende sententien der Propheten ende Apostolen claerlijck kan wtgesproocken worden. Daerom ist saecke dat yemandt nieuwe eñ vreemde Woorden noodtsaeckelijck moet ghebruycken/ om zijn gevoelen ende ghelooue van Godt te verclaeren/alsoo dat hem die Woorden der Propheten ende Apostolen daer toe niet genoech zijn/het is seecker eñ gewis / dat niet alleen de Woorden nieu zijn/maer oock zijn leer ende gheloof: anders waer het onmogelijck dat hem ghoede ende bequame woorden der Heyligher Schrift souden ghebreecken.

Die Godt ende Vader ons Heeren Jesu Christi gheve ons synen
Gheest ende ghenaede/ dat wy den Antichrist met alle zijnen
aenhanck recht moghen kennen ende vlieden/ ende Je-
sum Christum zijnen Eenghebooren Soon alleen
hooren ende naervolgen/ tot eer ende prijs
zijns Heylighen Naems / ende tot
opbouwinghe zijnder ghe-
meynten.

Mat.13.v32.

Dat Rijcke der Hemelen is ghelijck een Mostertzaedt/dat een mensche nam / ende saeydet in synen Acker. Het welck dat minste is onder alle zaden/maer alst opghewassen is / soo ist het meeste onder de coolen/ende het wordt eenen boom/alsoo dat de Voghelen des Hemels comen / ende nestelen in zijn tacken.

Mar.4.v25.

Jesus seyde: Het Rijcke Godts is alsoo / ghelijck oft een Mensche zaet in die aerde wierpe / eñ sliepe / ende het zaet gaet op ende groept/dat hijt niet en weet: Wandt die Aerde brenghet van haer seluen vrucht voort/ten eersten het crupt / daer na die ayren/daer na die volle korens in die ayren.

FINIS.